

# לְרַגְלֶךָ יֵשָׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ: ד תּוֹרָה צִוְּהָ לָנוּ מֹשֶׁה מִוִּרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב: ה וַיְהִי בִישְׂרוֹן מֶלֶךְ בְּהַתְּאַסֵּף

תו"א (ד) תורה צוה לנו. ברכות נו. פסחים מט. סוכה מז. ב"ב יד. סנהדרין נט. זא: מכות כג. עקידה שער ס. (ה) ויהי בישורון. ר"ה לג:

ד ש"י

עממן לתוך תחמית ההר לרגליך בסיני. תוכו לשון פועלו התוכו לתוך מרגלותיך: ישא מדברותיך. נשאו עליהם עול מורתך: מדברותיך. המ"ס זו קרוז ליסוד כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז') ואשמע את מדבר אלי (יחזקאל ב') כמו מתדבר אלי אף זה מדברותיך מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם טישפורפלידור"ש בלע"ז (דיינע אונטעררעדונג) ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דבריך והמ"ס זו שימוש משמשת לשון מן. דבר אחר אף חוצב עמים אף בשעת חיצותן של אומות העולם שהראית לעובדי כוכבים פנים שותקות ומסרת את ישראל צידם: ב"ד קדושיו בידך. כל דיקייהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחרריך ואתה שומרת: וזהם תבו לרגלך. והם מתמלעים ומתכנסים למחת לך: ישא מדברותיך. מקבלין גזירותיך ודמותיך בשמחה. ואלה דבריהם: (ד) תורה. אשר זוה לנו משה מורשה היא לקהלת יעקב אחזונה ולא נעזבה: (ה) ויהי. הקב"ה: בישרון מלך. תמיד עול מלכותו עליהם: בהתאסף. ככל המאסף

### העמק דבר

מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית, הרי לאינו מפרש המונע מקרא מחדש בישראל, אלא הלכה מתלמיד שיש בו כח לשמוע ולהבין, וכן דרשו שם דני"ט אר"י עוזד כוכבים שעוסק בחזרה חייב מיתה, שנאמר תורה זוה לנו משה מורשה, וזה לא מיירי אלא עוסק דמשמעו בעומק הלכה ומוסיף לקח, כמש"כ הט"ז באו"ח סימן מ"ט, וכמש"כ בס' ויקרא י"ח ה' באורך וצדיאור. והכי משמעות הכתוב לפי הפשט, שהתורה אשר זוה לנו משה, היא מורשה קהלת יעקב. כמו ירושה שמגעת עלי עמל עצמו, כך מגיע זכות עיונה של תורה שתלמידי חכמים עמלים בה, צירוש לקהלת יעקב שהן המה המון עם ה', מתמת שכה העיון א"א אס לא שמחזיקים את העמל בה עלי שום דאגת פרנסה, וזוה גם המחזיקים זוכים בה ובזכותה, וכדאי' פ' מקום שנהגו [נ"ג ב'] כל המטיל מלאי לכיס של ת"ח זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר כי בצל החכמה בצל הכסף, וצירושלי סוטה פ"ו וצרכה פ' קדושים איתא עמיד הקב"ה לעשות כל וחופה לצעלי מצות אכל צעלי תורה שנאמר כי בצל החכמה בצל הכסף ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה

שכל זה היינו משום שהולכים בדרכי ה' איש לפי ערכו, וא"כ משמעות לרגלך. של הקב"ה, הרי הבדל א': ישא מדברותיך. כלל האומה בין תלמידי חכמים בין המוני נושאים הנהגת הקב"ה את עולמו, שהרי הכל מתנהג ע"י מעשי ישראל אס בתורה אס בעבודה אס בגמ"ת, ומשמעות מדברותיך הוא הנהגה, פי' המתנהגים מהנהגתך, ולא מלשון דיבור דא"כ דבריך או דברותיך מיבעי. ואמר מדברותיך לשון רבים, כאשר יבואר לפנינו שמי הנהגות שהקב"ה מנהיג עולמו, הרי הבדל ב': (ד) תורה צוה לנו משה מורשה. כמה נעשה כל זה שישראל חציבים הם, ע"י תורה זוה לנו משה, היינו חלק פלפולה של תורה שנמנה מתחלה למשה כמו שנבאר בראש הספר שצערבות מואב נתנה לישראל, והזהירו ע"ז בכל משנה תורה, מש"ה כתיב זוה לנו משה, והכי נחפרש לעיל ד' מ"ד פסוק וזאת התורה אשר שם משה, וכמש"כ עוד לעיל א' ג' בפסוק זכרו תורת משה עבדי. והכי דעת חז"ל במקרא שאנו עומדים כמבואר בסנהדרין דל"א ב', אר"י א"ר כל המונע הלכה מפי תלמיד כאלו גזולו מנחלת אבותיו, שנאמר תורה זוה לנו משה מורשה קהלת יעקב,

אונקלוס

שפת

עֲנֵךְ נִמְלִין עַל מִימְרֵךְ: ד אורִיתָא יְהִב לְנָא מְשָׁה מְסָרָה יְרוּתָא לְכַנְשִׁית  
יַעֲקֹב: ה וְהוּהוּ בִישְׂרָאֵל מְלִפָּא בְּאַתְפְּנֵשׁוֹת רִישֵׁי עֲמָא פְּחָדָא שְׂבַטְיָא

העמק דבר

ד"מ [ס"ז ב'] דר' חנינא לא הי' ירא מן הכישוף, ומקשה הגמ' והאמר ר' יוחנן למה נקרא שם כשפים שמכחישים פמליא של מעלה, ומשני שאני ר' חנינא דנפישא זכותיה, והכונה בזה, דהא דאמרינן שמכחישים פמליא של מעלה, אינו אלא הנהגת כוכבי לכת שהמה גלגלי הטבע, והכישוף למעלה מהם, אבל ר' חנינא הוא למעלה מן הטבע וגם למעלה מן הכח של הכישוף. ואמר כי ראשית הי' הנהגת ה' בישרון ב"ר. צמדת מלכותו ית'. ואמר ויהי. דמשמעו דבר חידוש, משום שצימי משה לא היה כן, אבל ויהי היינו צימי יהושע שעבר כל חלוץ למלחמה: בהתאמה

וגו', (א), ועוד הרבה אגדות חז"ל (ב): (ה) ויהי בישרון ב"ר. עתה צא לבאר לשון מדברותיך שמשמעו שני אופני הנהגות. והנה כבר ביארנו בפסוק שמע ישראל ה' אלהינו, שיש שני אופני הנהגות העולם בהשגחת ה' ית', הא' מעורב עם הטבע ומכונה בשם מלכות, והב' למעלה מן הטבע, למי שדבק בקונו יחזרך ונקראת מפארת, כמו מלכותא דארעא, לכל המדינות מתנהגות עפ"י חקי המלוכה הקבועים, מכל מקום עם מי שקרוב למלך עמו מתנהג המלך למעלה מחקי המלוכה, כך מי שקרוב ודבוק במחשבתו לקונו ית', הוא למעלה מן הטבע, וכדאי' בסנהדרין פ'

הרחב דבר

(א) ובתיב שני פעמים במקרא זה שכן החוקת תורה, ונקראים מחזיקים בה ותומכיה, וגם אינו מדיק לשון מחזיקים בה, והלא מחזיקים אותה מיצעי כמו תומכיה, אלא יש שני מחזיקי תורה, א', שהוא משכיל שאינו מגיע למעלת שוקד בתורה בעוה"ב שהוא יושב בצל תורה, משא"כ בצעל מעשים טובים והוא אינו בעל תורה, על זה הוא מחזיק ידי לומדי תורה, והי' שכרו עמו כדאיחא בפסחים (דף נ"ג) בפרק מקום שנהגו כל המטייל מלאי לבים של ת"ח וזכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר כי צלל החכמה צלל הכסף, נמצא מחזיק באהבה והוא מחזיק עצמו בה, לא שהוא מחזיק את התורה שלא תשכח אלא מחזיק עצמו בה, ויש שמחזיק את התורה שלא תמוט חז"ו והו' הנקרא תומכיה, נמצא אינו מחזיק באהבה ובכבוד, אלא שומר את התורה שלא תשכח, והשכר ג"כ לפי החוקתם, המחזיק עצמו בה, א"כ הוא נהנה וחושב לכבוד כמה שזכה לזה, לו עץ חיים היא בעוה"ב, משא"כ תומכיה, והוא אינו נהנה בזה אלא בעל כרחו נצרך לשמור את התורה, הוא מאושר בפי הצריות בשוה עם מחזיקים עצמם בה, שהרי אין הצריות יודעים מחשבת התומכים, אבל לעתיד לבוא לא יתענג צלל החכמה. והיינו דאיחא בצ"ב ד' ע"ה מי שעניו צרות בחלמידי חכמים עניו מתעשנות בחופתו, היינו שהוא מחזיק עוסקי תורה אבל עניו צרות, שאין חושב לו לכבוד שמחזיק עצמו בה, לא יהיה לו עונג מתורתו לעתיד לבוא, אלא שיהא מאושר שיש לו חופה נאה, אבל הוא לא יהנה ממנה שעניו מתעשנות:

(ב) והבשוורר בתהלים ח' אמר בשם מלאכי מעלה ה' אדונינו מה אדיר שמך צלל הארץ אשר תנה הודך על השמים, מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשצית אויב ומתנקם, הכונה שמלאכי מעלה נפלאו על כבוד שמו ית' שכלל הארץ הוא ע"י ישראל, עד שיש להם מקום לבקש שהלואי יתן הוד כזה על השמים, וביאר המשורר ע"י מי צא זה הכבוד, מפי עוללים ויונקים, והוא משל על יגיעי תורה שמבואר במכילתא פ' בשלח לא ניתנה תורה אלא לאוכלי מן שניה לה אוכלי תרומה, והטעם שעמל תורה בעי דעתא צילותא וזה אי אפשר אלא באוכלי מן, שהיו בטוחים במונות ולא נזרכו אפי' לשום טובת הנאה, שניה לה אוכלי תרומה, שגם המה בטוחים יותר מאוכלי מעשר, כי הבעלים יראים להשהותן בצית שלא יהי' מי מאנשי צימו נכשל באיסור מיתה בידי שמים וכמש"כ לעיל כ"ו י"ג, אבל בשביל שטובת הנאה לבעלים מש"ה אין דעת המקביל שפוי כל כך, ומכ"מ גם להם כח ועוז לעמל בתורה, ולזה אמר המשל עוללים ויונקים, עולל הוא עובר לא ראה אור השמש, והוא ניזון במעי אמו, ואין צריך אפי' לבקש פרנסתו ממנה, ויונק גם הוא פרנסתו מזומנת ובטוחה, ויותר משהבין רוצה לינק האם רוצה להניק, אבל מכ"מ לפעמים נצרך לבכות ולבקש מאמו שחייקהו, וכן בזה"ו יש מעלי תורה בית הוריהם בכבוד ורזון והמה נמשלו לאוכלי מן, ויש ניזונים בנדבת אחרים שרוצים לזכות בתלמוד תורה, ונמשלו לאוכלי תרומה. ואמר המשורר כי ע"י שני אופנים אלו, יסדת עוז התורה, ובכחה להשצית אויב ומתנקם, שכן הוא עיקר זכות התורה